

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

Scrúdú na hArdteistiméireachta
Sampla 1
Laidin
Ardleibhéal
2 uair 30 nóiméad
300 marc

Scrúduimhir

----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

Dáta Breithe

		/			/		
----------------------	----------------------	---	----------------------	----------------------	---	----------------------	----------------------

Scríobh 3 Feabhra 2005
mar 03 02 05, mar shampla

Stampa an Ionaid

--

Ná scríobh ar an leathanach seo

Treoracha

Scríobh do scrúduimhir agus do dháta breithe sna boscaí ar an gclúdach tosaigh.

Scríobh do chuid freagraí i bpeann gorm nó dubh.

Níl cead agat peann luaidhe a úsáid, lena n-áirítear pionsail dathadóireachta, **ach amháin** le haghaidh líníochtaí nó léaráidí.

Scríobh do fhreagraí go léir sna spásanna atá ann dóibh sa leabhrán seo. Tá spás freagartha breise ag deireadh gach roinne, agus spás le haghaidh obair gharbh ag deireadh an leabhráin. Lipéadaigh aon obair bhreise dá leithéid go soiléir le huimhir na ceiste agus leis an gcuid den cheist.

Scanfar an leabhrán scrúdaithe seo agus cuirfear do chuid oibre i láthair an scrúdaitheora ar scáileán. Is féidir nach bhfeicfidh an scrúdaitheoir aon rud a scríobhfaidh tú taobh amuigh de limistéir na bhfreagraí.

Tá **dhá** roinn sa scrúdpháipéar seo.

Roinn A: Príomhthéacs

100 marc

- Freagair na ceisteanna atá ann.

Roinn B: Téacsanna Neamhfheicthe

200 marc

- Freagair na ceisteanna atá ann.

Tá na giorrúcháin thíos in úsáid sna gluaiseanna ar an scrúdpháipéar seo:

f. = firinsneach

b. = baininsneach

n. = neodrach

iol. = iolra

infin. = briathar infinideach

ainm. = tuiseal ainmneach

gairm. = tuiseal gairmeach

culp. = tuiseal culpóireach

gin. = tuiseal ginideach

tabh. = tuiseal tabharthach

ochs. = tuiseal ochslaíoch.

Roinn A	Príomhthéacs	100 marc
---------	--------------	----------

Freagair Ceist 1 agus Ceist 2.

Ceist 1

50 marc

Léigh Téacs A agus freagair **gach ceann** de na ceisteanna a leanas.

Téacs A: an *Aeinéid*, Leabhar 1

Obstipuit primo aspectu Sidonia Dido,

casu deinde viri tanto, et sic ore locuta est:

“Quis te, nate dea, per tanta pericula casus

insequitur? Quae vis immanibus applicat oris?

Tune ille Aeneas, quem Dardanio Anchisae

5

alma Venus Phrygii genuit Simoentis ad undam?

Atque equidem Teucrum memini Sidona venire

finibus expulsum patriis, nova regna petentem

auxilio Beli; genitor tum Belus opimam

vastabat Cyprum et, victor dicione tenebat.

10

Tempore iam ex illo casus mihi cognitus urbis

Troianae nomenque tuum regesque Pelasgi.

Ipse hostis Teucros insigni laude ferebat,

seque ortum antiqua Teucrorum ab stirpe volebat.

(a) Tabhair príomhranna Laidine **aon dá** bhriathar i dTéacs A.

Briathar 1:

Briathar 2:

(b) Cén fhreagairt a thugann Díodó ar Aeinéas a fheiceáil? Tacaigh le do fhreagra le hanailís ar línte 1-2.

(c) Breac nóta ar cheann **amháin** de na carachtair i dTéacs A: Anchises, Véineas **nó** Belus.

(d) Cuir Gaeilge ar línte 3-10 de Théacs A.

(e) Mínigh an chaoi a gcuireann an focal *hostis* le brí línte 11-14.

Léigh Téacs B agus freagair na ceisteanna ina dhiaidh.

Téacs B: an *Aeinéid*, Leabhar 4

“sed cadat ante diem, mediaque inhumatus harena.

Haec precor, hanc vocem extremam cum sanguine fundo.

Tum vos, o Tyrrii, stirpem et genus omne futurum

exercete odiis, cinerique haec mittite nostro

munera. Nullus amor populis, nec foedera sunt.

5

Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor,

qui face Dardanios ferroque sequare colonos,

nunc, olim, quocumque dabunt se tempore vires.

Litora litoribus contraria, fluctibus undas

imprecor, arma armis; pugnent ipsique nepotesque.”

10

(a) Freagair na ceisteanna a leanas faoi na focail a bhfuil líne fúthu i dTéacs B.

(i) I líne 1, cé dó nó di a dtagraíonn na focail *cadat* agus *inhumatus*?

--

(ii) Cérbh iad na *Tyrrii* (líne 3)?

--

(iii) I líne 6, cad a chiallaíonn an frása *aliquis ultor* agus cén tábhacht a bhaineann leis an bhfrása seo?

Brí:
Tábhacht:

(iv) Cérbh iad na *Dardanios colonos* (líne 7)?

--

(b) Freagair **ceann amháin** díobh seo a leanas.

- (i) Measúnaigh conas a aibhsíonn na híomhánna agus an teanga i dTéacs B téamaí an *Aeinéid*. Úsáid samplaí ón Laidin i dTéacs B chun tacú le do fhreagra.

NÓ

- (ii) An dóigh leat go léiríonn óráid Dhíodó i dTéacs B a pearsantacht san *Aeinéid*? Úsáid anailís theangabhunaithe ar Théacs B chun tacú le do fhreagra.

NÓ

- (iii) Pléigh na cineálacha éagsúla coinbhleachta san *Aeinéid*. Tacaigh le do fhreagra le tagairt don Laidin i dTéacs B.

Spás Pleanála Roghnach:

Freagra ar Cheist 2 (b), cuid ☐

Spás Breise Freagartha le haghaidh Roinn A:

Freagair Ceist 3, Ceist 4, agus Ceist 5.

Ceist 3

80 marc

Léigh Téacs C agus freagair i nGaeilge **ocht gcinn ar bith** de na deich gceist a leanas.

Tagann Téacs C ó bheathaisnéis de Hannabal áit a labhraíonn an t-údar faoina óige agus a theacht i gcumhacht. Tugtar na focail faoi chló trom in ord aibítre sa ghluais thíos.

Téacs C: bunaithe ar *Hannabal* le Cornelius Nepos

Hannibal dixit, “pater meus, **Hamilcar**, **puerulo** me, non **amplius** novem annos **nato**, in Hispaniam imperator proficiscens Carthagine sacrificium deis fecit. dum hoc sacrificium conficitur, quaesivit a me num secum in castra proficisci vellem. id cum libenter accepissem atque ab eo petere coepissem ne dubitaret ducere, tum ille ‘faciam’ inquit ‘si mihi fidem quam **postulo** dabis.’ simul me ad aram adduxit, apud quam **sacrificare** constituerat. tenentem eam me **iurare** iussit numquam me in **amicitia** cum Romanis futurum esse. id ego **ius iurandum** patri datum semper **conservavi**.”

hac igitur aetate cum patre in Hispaniam profectus est, cuius post mortem, **Hasdrubale** imperatore creato, **Hannibal equitatus** omni praefuit. **Hasdrubale** quoque interfecto, exercitus summum imperium ad **Hannibalem detulit**. id Carthaginem **delatum** publice **comprobatum est**. sic **Hannibal**, minor quinque et viginti annis **natus**, imperator factus est. proximo **triennio** omnes gentes Hispaniae bello **subegit**, **Saguntum foederatam** civitatem vi **expugnavit**, tres exercitus maximos comparavit. ex his exercitibus, unum in Africam misit, alterum cum **Hasdrubale** fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit.

amicitia, -ae (b.) = cairdeas

amplius = níos mó ná

comprobo, -are, -avi, -atum = deimhnigh

conservo, -are, -avi, -atum = coinneigh

defero, deferre, detuli, delatum = deonaigh, tuairisciúgh

equitatus, -us (f.) = marcra

expugno, -are, -avi, -atum = ionsaigh de ruathar, gabh

foederatus, -a, -um = i gcomhghuaillíocht

Hamilcar, -is (f.) = Hamilcar

Hannibal, -is (f.) = Hannabal

Hasdrubal, -is (f.) = Hasdrubal

iuro, -are, -avi, -atum = mionnaigh

ius iurandum, iuris iurandi (n.) = mionn

natus, -a, -um = d’aois

postulo, -are, -avi, -atum = éiligh

puerulus, -i (f.) = buachaill óg

sacrifico, -are, -avi, -atum = íobair

Saguntum, -i (n.) = Saguntum (baile mór)

subigo, -ere, subegi, subactum = cuir faoi chois

triennium, -i (n.) = tréimhse trí bliana

(a) Déan cur síos ar ghníomhartha Hamilcar sa chéad abairt de Théacs C.

(b) Conas a fhreagraíonn Hannabal ceist a athar?

(c) Cad a ordaíonn Hamilcar do Hannabal a dhéanamh?

(d) Cad iad na ról a ghlac Hasdrubal agus Hannabal tar éis bhás Hamilcar?

Hasdrubal:
Hannabal:

(e) Luaigh trí rud a bhain Hannabal amach laistigh de thrí bliana.

- (f) Sainaithin tuiséal, inscne, uimhir **agus** réamhtheachtach an fhorainm choibhneasta *quam* i líne 4.

ille ‘faciam’ inquit ‘si mihi fidem quam **postulo** dabis.’

Tuiséal:	Inscne:
Uimhir:	Réamhtheachtach:

- (g) Tá *aetate* agus *patre* (líne 7) araon sa tuiséal céanna. Sainaithin an tuiséal agus, i gcás gach ainmfhocail, mínigh a úsáid. Tig leat aistriúchán a úsáid chun tacú le do fhreagra.

Tuiséal:
Míniúcháin

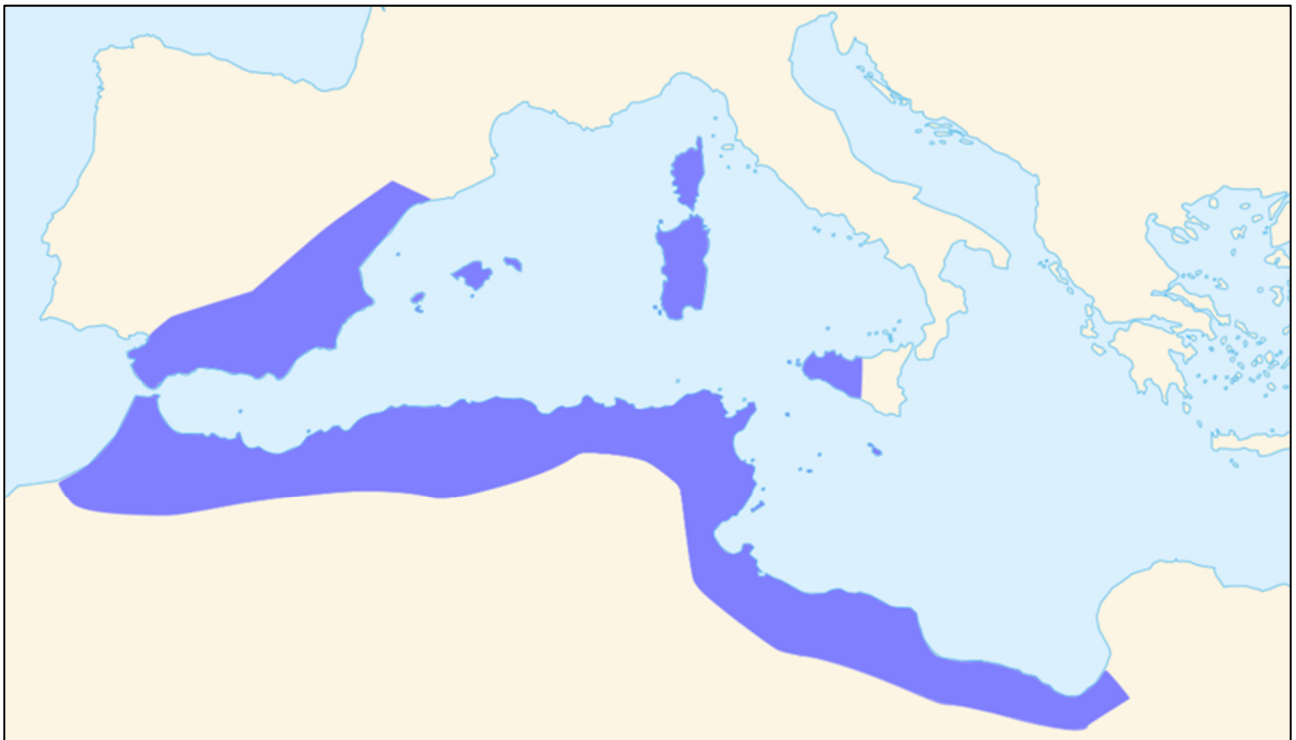
- (h) Scríobh i Laidin na foirmeacha a leanas de *minor* (líne 10).

Aidiacht fhirinscneach, ainmneach, uatha, shárchéimeach:
Aidiacht bhaininscneach, chuspóireach, iolra, dheimhneach:

- (i) Cuir Gaeilge ar an abairt dheireanach de Théacs C, a thugtar thíos:

ex his exercitibus, unum in Africam misit, alterum cum **Hasdrubale** fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit.

- (j) Conas a bhaineann na himeachtaí a gcuirtear síos orthu i dTéacs C le comhthéacs stairiúil an *Aeinéid*?

Léarscáil den Impireacht Chartagach i 323 RCR

Léigh Téacs D agus freagair **gach ceann** de na ceisteanna seo a leanas.

I dTéacs D, ceiliúránn arm na nGréagach a bhfilleadh ó Chogadh na Traí. Tugann fear amháin tuairisc ar imeachtaí a tharla le linn an chogaidh agus cruthaíonn sé léarscáil den Traí chun cabhrú lena scéalaíocht.

Tugtar na focail faoi chló trom in ord aibítre sa ghluais thíos.

Téacs D: *Heroides* le hÓivid.

Argolici rediere duces, **altaria fumant**;

ponitur ad patrios **barbara** praeda deos.

mirantur iustique senes **trepidae**que puellae;

narrantis coniunx **pendet** ab ore viri.

atque aliquis posita monstrat **fera** proelia mensa, 5

pingit et **exiguo Pergama** tota **mero**:

“hac ibat **Simois**; haec est **Sigeia tellus**;

hic steterat **Priami regia celsa** senis.

illic Aeacides, **illic tendebat Ulixes**;

hic **lacer** admissos terruit **Hector** equos.” 10

Aeacides, -ae (f.) = Aichill

altarium, -i (n.) = altóir

Argolici, -orum (f. iol.) = na Gréagaigh

barbarus, -a, -um = eachtrach

celsus, -a, -um = ard

exiguus, -a, -um = beag

ferus, -a, -um = fíochmhar

fumo, -are, -avi, -atum = déan deatach

Hector, -is (f.) = Eachtar

illic = ansin, san áit sin

lacer, lacera, lacerum = millte, sractha

merum, -i (n.) = fíon

pendeo, -ere, pependi = cluas ghéar a thabhairt do rud

Pergama, -orum (n. iol.) = an Traí

pingo, -ere, pinxi, pictum = tarraing, léirigh

Priamus, -i (f.) = Priam (rí ar an Traí)

rediere = redierunt

regia, -ae (b.) = pálás

Sigeus, -a, -um = Sigeach, Traíoch

Simois, Simoentis (f.) = Simois (abhainn gar don Traí)

tellus, telluris (b.) = talamh

tendo, -ere, tetendi, tentum = suigh campa, cuir suas campa

trepidus, -a, -um = imníoch

Ulixes, Ulixis (f.) = Uiliséas

(a) Cuir Gaeilge ar Théacs D.

(b) Déan trácht ar ord na bhfocal i línte 7-10 de Théacs D. Tabhair sampla **amháin ar a laghad** chun tacú le do fhreagra.

Léigh Téacs E agus freagair **gach ceann** de na ceisteanna a leanas. Tagann Téacs E ó *defixio* a fuarthas i lonnaíocht Rómhánach gar do Bath i Sasana. Ba tháibléid mallachtaí iad *defixiones* a chruthaigh daoine chun mí-ádh a chur ar dhaoine eile. Tugtar na focail faoi chló trom in ord aibítire sa ghluais thíos.

Téacs E: bunaithe ar *Tabellae Sulis*

Docimedis perdidit **manicilia** duo; [deam rogat ut is] qui illas **involavit ut** mentem suam **perdat** et oculos suos in **fano** ubi **destinat**.

destino, -are, -avi, -atum = roghnaigh

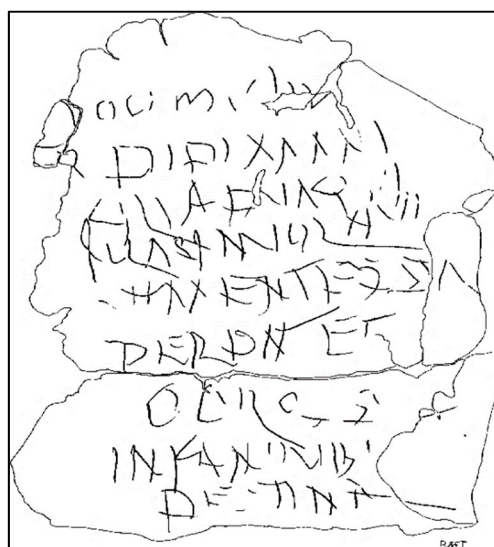
Docimedis, -is (f.) = Docimedis

fanum, -i (n.) = teampall

involó, -are, -avi, -atum = goid

manicilium, -i (n.) = lámhainn

ut perdat = 'go gcaille'

Íomhánna de tháibléid mallachta ón tSean-Róimh

(a) Sainaithin aimsir gach ceann de na briathra seo i líne 1.

perdidit:	rogat:
involavit:	

(b) Cad a theastaíonn ó Docimedis go dtarlódh don ghadaí **agus** cén áit a dteastaíonn uaidh go dtarlódh sé seo? Freagair i nGaeilge.

- (c) Cuir Laidin ar an abairt seo: Ba mhinic a d'iarr na Rómhánaigh ar na déithe pionós a chur ar a naimhde.

- (d) Scríobh síos focal Béarla **amháin** a thagann ó fhocal Laidine **ar bith** i dTéacs E **agus** mínigh an ceangal idir brí an fhocail Bhéarla agus brí an fhocail Laidine.

Focal Laidine:	Focal Béarla:
Míniú:	

- (e) Freagair ceann **amháin** de na ceisteanna seo a leanas.

- (i) Cad a insíonn Téacs E dúinn faoi luachanna agus dearcthaí na Rómhánach?

NÓ

- (ii) Conas atá Téacs E difriúil le téacsanna Laidine eile a léigh tú? Tig leat tagairt don ábhar, réim teanga, ton, rogha focal, gramadach, comhréir, etc.

Spás Pleanála Roghnach:

--

Spás Breise Freagartha le haghaidh Roinn B:

Ná scríobh ar an leathanach seo

Ná scríobh ar an leathanach seo

Admhálacha

Téacsanna

Lch 16:

Tomlin, Roger (ed.) *Roman Inscribed Tablets of Tin and Lead from the Sacred Spring at Bath*. Oxford University Press, 1988.

Íomhánna

Lch 13:

https://en.wikipedia.org/wiki/Ancient_Carthage#/media/File:Carthage_323_BC.png

Lch 16:

<https://romaninscriptionsofbritain.org/inscriptions/TabSulis5>

<https://bathsbloggers.blogspot.com/2011/05/curses-condensed.html>

Ná scríobh ar an leathanach seo

Fógra cóipchirt

D'fhéadfadh sé go bhfuil téacsanna nó íomhánna sa scrúdpháipéar seo nach é Coimisiún na Scrúduithe Stáit úinéir an chóipchirt orthu, agus d'fhéadfadh sé gur athchóiríodh iad, chun críoch an mheasúnaithe, gan cead na n-údar a fháil roimh ré. Ullmhaíodh an scrúdpháipéar seo de réir alt 53(5) den Acht Cóipchirt agus Ceart Gaolmhar, 2000. Ní údaraítear aon úsáid dá éis chun aon chríche ach amháin chun na críche a bhfuil sé beartaithe chuici. Ní ghlacann an Coimisiún aon dliteanas as sárú ar bith ar chearta tríú páirtí a eascraíonn as dáileadh nó úsáid neamhúdaraíthe an scrúdpháipéir seo.

Scrúdú na hArdteistiméireachta – Ardleibhéal

Laidin

Sampla 1

2 uair 30 nóiméad